

Литвин З. Б.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри аудиту, ревізії та аналізу
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

Повознікова Т. І.
*магістр кафедри аудиту, ревізії та аналізу
Тернопільський національний економічний університет*

СУТНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОЦІНКА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Одним із найважливіших факторів збільшення обсягу виробництва продукції на підприємствах є забезпеченість основними засобами в необхідній кількості та асортименті. Діяльність підприємств значною мірою залежить від оснащеності основними засобами та ефективності їх використання. Основні засоби – це матеріальні активи підприємства, призначенням яких є використання у процесі виробництва, для постачання товарів і послуг, а також надання в оренду іншим особам або здійснення адміністративних функцій. Найповніше та раціональне використання основних засобів підприємства сприяє поліпшенню всіх його техніко-економічних показників – зростанню продуктивності праці та фондівіддачі, збільшенню випуску продукції, зниженню її собівартості, економії капітальних вкладень [3, с.56].

Основні засоби – одна з складових національного багатства країни. До них відносяться основні засоби державних, колективних, комунальних, громадських підприємств і організацій, фонди інших держав та міжнародних організацій, а також основні засоби, що перебувають в особистій власності населення. Основним завданням функціонування підприємства є виготовлення продукції (виконання робіт, надання послуг) в результаті поєднання і взаємодії в процесі виробництва трьох його основних елементів: засобів праці, предметів праці та праці людини. Засоби праці та предмети праці утворюють засоби виробництва, які, в свою чергу, поділяються на основні і оборотні.

Згідно Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», основні засоби класифікують за такими групами: земельні ділянки, капітальні затрати на поліпшення земель, будинки, споруди та передавальні пристрої, машини та обладнання, транспортні засоби, інструмент, прилади, інвентар (меблі), багаторічні насадження, інші основні засоби, бібліотечні фонди, малоцінні необоротні матеріальні активи, тимчасові (не титульні) споруди, природні ресурси, інвентарна тара, предмети прокату, інші необоротні матеріальні активи.

Слід зазначити, що в Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» вживається термін не «основні засоби», а «основні фонди». Під терміном «основні фонди» у зазначеному Законі розуміються матеріальні цінності, які використовуються у господарській діяльності платника податків впродовж періоду, що перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей, вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним зносом.

Згідно із зазначеним законом основні фонди поділяються на чотири групи (рис.1).

Необхідно зазначити, що більш деталізованою і прозорою є кваліфікація основних засобів, яка подана в П(С)БО 7 «Основні засоби». З точки зору участі основних засобів у виробничому процесі та їх впливу на предмети праці вони поділяються на:

1) активну частину, яка включає машини та обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар;

2) пасивну частину, до якої відносяться будівлі, споруди, передавальні пристрої та інші основні засоби.

За призначенням основні засоби поділяють на власні та залучені. Власні засоби знаходяться безпосередньо на балансі підприємства (організації), а залучені це ті, що взяті в тимчасове користування в іншого підприємства (організації) на умовах оренди чи надання послуг.

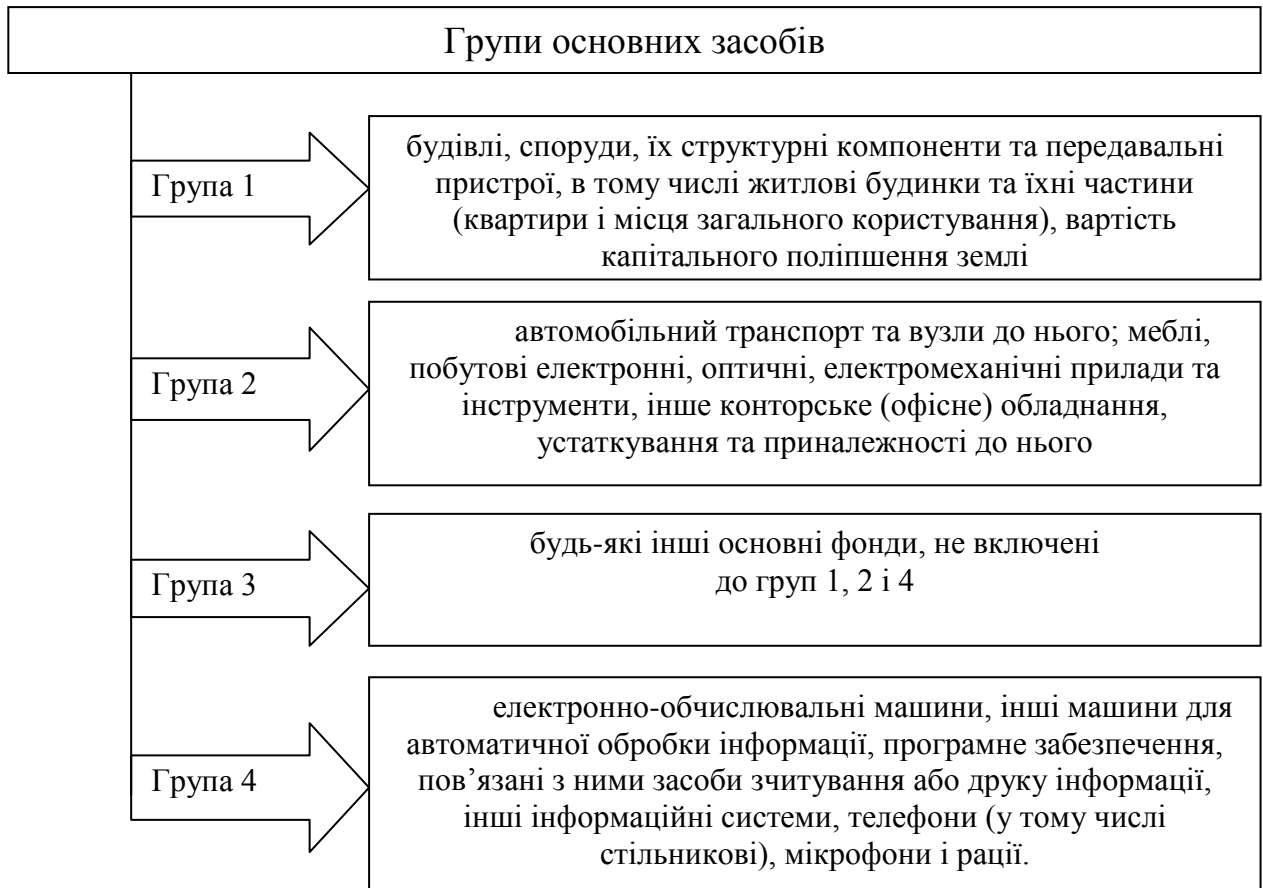

Рис.1. Групи основних засобів

За використанням основні засоби поділяються на діючі та бездіючі. Засоби, які безпосередньо не беруть участь в створенні продукції і призначені для задоволення соціально-побутових потреб працівників підприємства відносяться до основних засобів невиробничого призначення.

Співвідношення окремих видів (груп) основних виробничих засобів, виражених у відсотках до їх загальної вартості на підприємствах характеризує їх видову (технологічну) структуру. На підставі даних про видову (технологічну) структуру основних засобів судять про прогресивні зміни в їх складі, які відбуваються під впливом багатьох факторів. Найбільш серед них можна виділити такі:

- ✓ науково-технічний прогрес і зумовлений ним технічний рівень виробництва;
- ✓ прогресивні форми організації виробництва;
- ✓ відтворювальна структура капітальних інвестицій при формуванні нових основних засобів;

- ✓ розміщення підприємства і його кооперовані зв'язки;
- ✓ вартість будівництва нових об'єктів і рівень цін на технологічне устаткування [4, с.117].

В інтересах суспільства і окремих підприємств є досягнення такої видової (технологічної) структури основних засобів, яка дозволяє здійснювати ефективну організацію процесів виготовлення продукції (виконання робіт, надання послуг) високої якості та конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках. Тому поряд з намаганнями збільшувати активну частину основних засобів підприємства, яка характеризує підвищення його технічного рівня, треба постійно дбати про необхідну кількість і утримання в належному стані інших груп основних засобів. Досягнення оптимального співвідношення між активною і пасивною частинами основних засобів дає змогу досягти злагодженого функціонування підприємств і високих результатів їх діяльності.

Видова (технологічна) структура основних засобів підприємств має галузевий характер. Так, в промисловості питома вага будівель і споруд становить в середньому 47%, машин і устаткування – 45% до загальної їх величини, в будівництві відповідно 36% і 62%. На транспорті основну питому вагу, майже 69%, складають транспортні засоби, значно менше всі інші види основних фондів. Видова класифікація основних засобів має загальне пізнавальне значення для оцінки структури використання засобів праці. Чим більша питома вага активної частини основних засобів, тим прогресивніша їх структура. Планування відтворення основних засобів, амортизація, мобілізація резервів підвищення фондівіддачі зумовлюють необхідність організації обліку й оцінювання основних засобів. Облік їх ведеться у натуральних та вартісних показниках.

Натуральні показники характеризують певні його параметри (продуктивність, масу, габарити тощо). Вони використовуються для розрахунку виробничих потужностей, складання балансів устаткування, визначення технічного стану основних засобів.

Вартісні показники основних засобів дають змогу визначити загальний їх обсяг, динаміку, знос, нарахувати амортизацію, визначити собівартість продукції, рентабельність організації.

Виходячи із особливостей тривалого функціонування та поступового спрацювання засобів праці, умов постійної динаміки їх відтворення; використовують декілька видів оцінки основних засобів. Серед них слід назвати оцінку за первісною вартістю, справедливою (реальною) вартістю, переоціненою (відновленою) вартістю та ліквідною вартістю.

Отже, аналітична діяльність на підприємстві повинна бути спрямована на:

- визначення складу, динаміки, структури, ступеня оновлення і вибуття основних засобів, їх технічного стану;
- визначення ступеня використання основних засобів, на основі проведених розрахунків фондооснащеності, фондівіддачі, її динаміки;
- виявлення резервів підвищення фондівіддачі, поліпшення використання активної частини основних засобів;
- пошук шляхів зниження витрат на утримання та експлуатацію основних засобів;
- розробку організаційно-технічних та економічних заходів щодо підвищення ефективності використання активної частини основних засобів [4].

Підвищення ефективності використання основних засобів сприяє вирішенню цілої низки проблем господарської діяльності підприємства, спрямованих на: збільшення обсягів випуску продукції, зростання продуктивності праці, зниженню собівартості продукції, економію капітальних вкладень та зростання доходності підприємства.

Список літератури:

1. Воронко О.С. Економічний аналіз. Навч. посіб. – К.: Лібра, 2012. – 280 с.
2. Гушко С.В., Шайкан А.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібн. Рекомендовано МОН К., 2011–359 с.
3. Литвин З.Б. Економічний аналіз: Навч. посіб. – Тернопіль: Економічна думка, 2012. – 122с.
4. Литвин Б.М. Економіко-аналітична діяльність в організації: Підручник.:К.: «Хай-Тек Прес», 2008.-352с.

